

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор Академії
кандидат юридичних наук, доцент
полковник внутрішньої служби
_____ Олександр ОЛІЙНИК
«___» _____ 2020 року

СИЛАБУС

**навчального курсу «Юридична психологія» для підготовки фахівців на
третьому (освітньо-науковому рівні) вищої освіти
у галузі знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:
начальник кафедри психології,
кандидат психологічних наук, доцент,
підполковник внутрішньої служби
_____ Оксана МІРОШНИЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО:
на засіданні кафедри психології
Протокол № __ від «__» _____ 2020 р.

Кредити та кількість годин: 4 кредити ECTS; години: 16 лекційних, 32 семінарських та 72 самостійна робота.

Чернігів – 2020

Анотація курсу

Юридична праця надзвичайно складна, їй притаманні риси, які відрізняють її від більшості інших професій. Йдеться передусім про правове регулювання всієї професійної діяльності юридичної особи (слідчого, прокурора, судді та ін.). В умовах докорінної перебудови всіх сторін життя суспільства, проголошення суверенітету народу, розбудови правової української держави і утвердження її на світовому рівні надзвичайно гостро виступає проблема професіоналізму в усіх сферах діяльності, тим більше, коли мова йде про юридичну діяльність. В атмосфері непрестижності знань, дефіциту професійної компетентності та справжньої культури проблема професіоналізму набуває особливої значущості. Історія застерігає й вчить, до яких фатальних наслідків може призвести професійна некомпетентність.

З точки зору юридичної психології професіоналізм юридичної діяльності складається із сукупності загальнотеоретичних, спеціальних юридичних і психологічних знань, вмінь та навичок, якими повинен володіти працівник правоохоронних органів для ефективного її здійснення. Професіоналізм юриста характеризується певним рівнем психологічної готовності здійснювати юридичну працю. З одного боку, професіоналізм — це інтегральна якість, властивість особистості, що формується в діяльності й спілкуванні, а з іншого — це процес і результат діяльності та спілкування. Основи професіоналізму передбачають наявність у юридичної особи здатності до самооцінки, самоаналізу, саморозвитку, самоорганізації, самоконтролю.

Ця дисципліна тісно переплітається з «Конфліктологією», «Адміністративно-правовий захистом прав людини і громадянина», «Міжнародними стандартами в галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні (кримінально-правові аспекти)» та є базою для вивчення юридичних галузевих та спеціальних дисциплін.

Мета курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Юридична психологія» є оволодіння теоретичними знаннями щодо проявів і використання психічних закономірностей і психологічних особливостей у сфері правового регулювання і юридичної діяльності, а також закріплення практичних навичок для їх застосування у конкретних життєвих ситуаціях.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ознайомлення здобувачів з новим напрямком науки, котрий лежить на стику психології і юриспруденції – юридичною психологією;
- здійснення наукового синтезу психологічних і юридичних знань;
- розкриття психолого-юридичної сутності базових правових категорій, а також особливості психічної діяльності суб'єктів правовідносин, їх психічних станів у різноманітних ситуаціях правотворчості, правозастосовчої, правоохоронної та пенітенціарної діяльності;
- набуття навичок застосування теоретичних знань на практиці;

- формування у здобувачів теоретичних знань про основні поняття і базові концепції сучасної екологічної психології; знайомство з найбільш відомими підходами і поширеними методами екопсихологічних досліджень свідомості і середовища у їх взаємовпливах, набуття навичок аналізу психічних проявів під впливом явищ поставарійного дистресу та інтегрування їх в область практичних задач психологічної підтримки людей, що постраждали від екотехногенної катастрофи.

Організація навчання Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
1.	Юридична психологія як наука	14	2	4	-	8
2.	Загальнопсихологічні та соціально-психологічні основи в юридичній психології	14	2	4	-	8
3.	Правова психологія	12	2	2	-	8
4.	Психологія особи злочинця та злочинного діяння	12	2	2	-	8
5.	Психологія правоохоронної діяльності	12	2	2	-	8
6.	Професійне спілкування працівників правоохоронних органів	18	2	6	-	10
7.	Психологія слідчих дій	22	2	8	-	12
8.	Пенітенціарна психологія	16	2	4	-	10
Всього годин за курсом		120	16	32	-	72

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Плани семінарських занять

Тема 1. Юридична психологія як наука

1. Місце юридичної психології в системі наук, її об'єкт і предмет.
2. Історія розвитку та сучасні напрями юридичної психології.
3. Принципи та основні категорії юридичної психології.
4. Методи юридичної психології.

Література: основна № 1, 2, 4, 7, 8; допоміжна № 2-4, 5, 9.

Тема 2. Загальнопсихологічні та соціально-психологічні основи в юридичній психології

1. Психіка й свідомість. Основні форми прояву психіки. Загальна характеристика психічних процесів людини.
2. Особливості емоційно-почуттєвої сфери особистості.
3. Поняття про темперамент. Критерії темпераменту. Поняття про характер. Структура рис характеру та його виразні ознаки (акцентуації характеру).
4. Поняття спілкування. Структура спілкування. Закономірності та типи спілкування у суспільстві. Засоби та функції спілкування.

Література: основна № 1-4, 5, 6-8, 10; допоміжна № 1, 3, 4, 10.

Тема 3. Правова психологія

1. Правова соціалізація.
2. Правослухняна поведінка особистості.
3. Психологічні умови дієвості правових норм.

Література: основна № 1, 2, 4, 7-10; допоміжна № 2, 3, 4, 10.

Тема 4. Психологія особи злочинця і злочинного діяння

1. Поняття особистості злочинця та основні детермінанти її формування.
2. Структура особистості злочинця.
3. Злочинна поведінка та механізми її формування.

Література: основна № 1, 2, 4, 7-9; допоміжна № 2-4, 7, 10.

Тема 5. Психологія правоохоронної діяльності

1. Основи психології діяльності. Поняття діяльності в юридичній психології та її джерела.
2. Психологічна сутність професійної діяльності працівника карного розшуку та слідчого. Психологічні особливості оперативно-розшукової та слідчої діяльності.
3. Функціонально-психологічна система оперативно-розшукової діяльності.
4. Функціонально-психологічна система слідчої діяльності.

Література: основна № 1, 2, 4, 7, 8, 10; допоміжна № 1, 3, 4, 10.

Тема 6. Професійне спілкування працівників правоохоронних органів.

1. Поняття спілкування та його функції.
2. Вербальні та невербальні засоби професійного спілкування. Засоби і бар'єри спілкування.
3. Класифікації методів психологічного впливу у правоохоронній діяльності. Правомірний психологічний вплив на осіб, які протидіють розслідуванню.

Література: основна № 1, 2, 4, 7, 8; допоміжна № 1, 3, 4, 10.

Тема 7. Психологія слідчих дій.

1. Психологія учасників розслідування злочину.
2. Психологічні основи проведення окремих слідчих дій.
3. Моральний аспект діяльності юрисконсульта.
4. Етичні норми в діяльності слідчого.

Література: основна № 1-6, 7, 8, 10; допоміжна № 1, 3, 7, 9, 10.

Тема 8. Пенітенціарна психологія.

1. Предмет і завдання пенітенціарної психології.
2. Методи впливу на особу засудженого в установах виконання покарань.
3. Колективи засуджених та їх психологічна характеристика.
4. Вплив соціальної ізоляції на особу . Психологічні основи ре соціалізації засуджених.

Література: основна № 1-6, 7, 8, 10; допоміжна № 1, 3, 7, 9, 10.

Завдання для самостійної роботи

Метою самостійної роботи здобувача є забезпечення засвоєння у повному обсязі навчальної програми шляхом свідомого закріплення, поглиблення і систематизації набутих теоретичних знань, а також опанування навичок роботи з навчальною та науково-методичною літературою, вміння вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Самостійна робота *сприяє*: поглибленню й розширенню знань; формуванню інтересу до пізнавальної діяльності; оволодінню прийомами процесу пізнання; розвитку пізнавальних здібностей.

Основними *функціями* самостійної роботи здобувача є: пізнавальна, самостійна, прогностична, коригуюча та виховна.

У процесі засвоєння курсу "Юридична психологія" використовуються такі *види* позааудиторної самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової літератури;
- кодування інформації (складання схем, таблиць);
- підготовка виступів до семінарських занять;
- підготовка реферату з елементами наукового дослідження та його презентація;
- систематизація вивченого матеріалу перед заліком.

☞ *Зверніть увагу!* Завдання із самостійної роботи виконуються у відпо-

відності до тематики лекційно-семінарських занять та подаються викладачеві для перевірки на семінарських (практичних) заняттях з даної проблеми.

1. Спеціальні психологічні методи, що використовуються у правозастосовчій практиці.
2. Особливості розвитку правосвідомості на різних вікових етапах.
3. Складання професіограм правників (суддя, прокурор, адвокат, нотаріус, юрисконсульт, ін.).
4. Профілактика професійної деформації в діяльності правознавця.
5. Психодіагностичні методики, що визначають профпридатність юриста.
6. Психологічний портрет вбивці.
7. Усвідомлюване та неусвідомлюване у злочинній поведінці.
8. Соціально-психологічні характеристики “немотивованих”, ненавмисних злочинів.
9. Психологічні особливості скоєння злочинів у підприємницькій діяльності.
10. Психологічні основи віктимної поведінки, шляхи її попередження.
11. Психодіагностичне дослідження особистості потерпілого.
12. Мотивація протиправної поведінки молоді та методи її попередження.
13. Проблема ефективності покарання в юридичній психології.
14. Психологічні особливості роботи з особами, які були засуджені.
15. Психокорекційні методи в роботі з засудженими.
16. Субкультура засуджених.
17. Психодіагностичний інструментарій щодо вивчення психологічних особливостей учасників судового процесу.
18. Конфліктні ситуації в колі засуджених: причини та шляхи попередження.
19. Вербальне та невербальне спілкування.
20. Деструктивна поведінка: визначення та форми її прояву.

Література: основна № 1, 2, 4, 7-9; допоміжна № 2-4, 7, 10.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді письмового есе обсягом до 5 сторінок за темою, яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем.

Тематика есе:

1. «Спеціальні психологічні методи, що використовуються у правозастосовчій практиці».
2. «Система юридичної психології».
3. «Основні завдання юридичної психології».
4. «Юридична психологія сьогодні».
5. Вербальне та невербальне спілкування».
6. «Історія вчення про темперамент за давньогрецьким лікарем Гіппократом (V-IV ст. до н.е.)».

7. «Іммануїл Кант (1724-1804): думки щодо природи темпераменту».
- «Непрямий зв'язок між темпераментом та злочинною поведінкою»
8. «Види жестів, поз і міміки які визначають готовність людини до вступу в психологічний контакт».
9. «Правова ідеологія».
10. «Соціально-психологічні особливості виникнення злочинної поведінки».
11. «Роль школи та сім'ї в процесі соціалізації особистості».
12. «Установочна концепція мотивації злочинної поведінки».
13. «Правова свідомість та правова культура особистості».
14. Злочинна група та її психологічна характеристика.
15. Психологічні особливості різновидів злочинних груп.
16. Психологія правознавчої, правотворчої, правоохоронної, правозастосовної діяльності.
17. Соціально-психологічні особливості правоохоронної діяльності.
18. Порівняльна характеристика активності, діяльності, поведінки, дії.
19. Змістовна психологічна структура професійної діяльності правоохоронця та її основні різновиди: пізнавальна, конструктивна, комунікативна, організаційна, профілактична та засвідчувальна діяльності.
20. Професійна деформація працівників УВП.
21. Поняття «професійна деформація» та «професійне вигорання» з точки зору багатьох відомих вчених.
22. Психологічні аспекти професійної діяльності персоналу УВП.
23. Формування професійно важливих психологічних якостей у працівників правоохоронних органів.
24. Кодекс етики працівників правоохоронних органів.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні Заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань)
1	Юридична психологія як наука.	5	1	3	-
2	Загальнопсихологічні та соціально-психологічні основи в юридичній психології.	5	1	6	-
3	Правова психологія.	10	1	3	-
4	Психологія особи	5	1	6	-

	злочинця й злочинного діяння.				
5	Психологія правоохоронної діяльності.	10	1	3	-
6	Професійно-психологічна підготовка працівників правоохоронних органів.	5	1	3	-
7	Професійне спілкування працівників правоохоронних органів.	5	1	6	-
8	Психогігієна та психопрофілактика в діяльності працівників правоохоронних органів.	15	1	3	-
9	Психологія слідчих дій.	5	1	6	-
10	Пенітенціарна психологія		1	6	
Разом		55	10	45	-
Виконання завдань для самостійної роботи		5			
Виконання ессе		5			
Залік		35			
Всього		100 балів			

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожну тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 10 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття здобувача, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);

- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;

- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 3 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 0,5 бала за два повністю висвітлених в конспекті питання з вищенаведеного списку. За виконання завдань для самостійної роботи ви можете отримати до 5 балів.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця листопада написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,5 бала; 2) відповідність змісту темі – 0,5 бала; 3) структурна логічність – 0,5 бала; 4) аргументованість висновків – 0,5 бала; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,5 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 35 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 5 питань з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 7 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 65 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного

		складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

1. Розкрийте методологічні особливості юридичної психології.
2. Предмет, завдання кримінальної психології.
3. Предмет, завдання судової психології.
4. Предмет, завдання пенітенціарної психології.
5. Предмет, завдання правової психології.
6. Методи юридичної психології.
7. Історія розвитку юридичної психології.
8. Правова соціалізація: механізми, інститути, особливості, етапи.
9. Правова свідомість: фактори формування, структура.
10. Психологічна характеристика правоохоронної діяльності.
11. Психолого-педагогічні аспекти формування особистості правника.
12. Юридичні професіограми.
13. Особистість правопорушника як об'єкт психологічного дослідження.
14. Типологія злочинців.
15. Поняття соціально-психологічних причин злочину. Дефекти соціалізації особистості.
16. Етапи формування і здійснення злочинної діяльності.
17. Поняття криміногенної ситуації.
18. "Немотивовані" злочини.
19. Психологічні наслідки злочину.
20. Психологічний бік попередження злочину.
21. Особистість потерпілого як об'єкт психологічного дослідження.
22. Фактори, що обумовлюють стан особистості потерпілого безпосередньо перед скоєнням злочину.
23. Фактори формування поведінки потерпілого.
24. Психологічні особливості неповнолітніх злочинців.
25. Взаємодія об'єктивних та суб'єктивних факторів при формуванні протиправної поведінки у неповнолітніх.
26. Типи злочинних формувань. Їхня психологічна характеристика.
27. Структура злочинної групи, її ознаки.
28. Робота психолога з членами злочинних груп.
29. Предмет, завдання, приводи призначення судово-психологічних експертиз; основні етапи проведення.
30. Типи судово-психологічних експертиз, особливості їх проведення.
31. Використання заключення судово-психологічної експертизи судом, слідчим.
32. Психологія реконструкції злочину. Узагальнені когнітивні репрезентації слідчого.
33. Психологія огляду місця злочину.

34. Психологія обшуку.
35. Психологічний аналіз колективу засуджених.
36. Психологічні основи виправлення і перевиховання засуджених.
37. Психологічна характеристика адаптації звільненого до умов життя на волі.
38. Психологія впізнання.
39. Психологія допиту.
40. Психологія очної ставки.
41. Способи викривання неправдивих показань.
42. Психологічна підготовка свідка.
43. Динаміка особистості засуджених, поведінки малої групи в умовах соціальної ізоляції.
44. Психологічні основи процесу виправлення і перевиховання засуджених.
45. Вивчення особистості засудженого, методи впливу на нього.
46. Фактори та ознаки успішної адаптації звільнених до нових умов життя.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань здобувачів.

Рекомендована література

Основна

1. Александров Д.О. Юридична психологія: Підручник / За заг. ред. Л.І.Казміренко, Є.М.Моїсеєва. К.: КНТ, 2007. 360 с.
2. Бандурка А.М. Юридическая психология. Х. : Титул, 2006. 680 с.
3. Бандурка О. М. Юридична деонтологія: підручник. Харків: Вид-во НУВС, 2002. 336 с.
4. Васильев В.Л. Юридическая психология: учебник для вузов. СПб.: Питер, 2004. 655 с.
5. Еникеев М.И. Юридическая психология. С основами общей и социальной психологии : учебник для вузов. М. : Норма, 2005. 640 с.
6. Коновалова В.Е. Основы юридической психологии: Учеб. Изд. 2-е. Х.: Одиссей, 2006. 352 с.

7. Мамонтова С.Н. Прикладная юридическая психология. М. : Речь, 2002. 898 с.
8. Скакун О. Ф. Юридическая деонтология: учебник. Харьков : Эспада, 2002. 504 с.
9. Столяренко А.М. Прикладная юридическая психология. М. : Юнити, 2001. 639 с.
10. Чуфаровский Ю.В. Юридическая психология : учебное пособие. М.: Право и Закон, 1997. 320 с.

Допоміжна

1. Абельцев С.Н. Личность преступника и проблемы криминального насилия. М. : Юнити-Дана, Закон и право, 2000. 207 с.
2. Аверина Н.А. Раскрытие серийных преступлений против личности и убийств, совершенных по найму: учебно-методическое пособие. М. : ВНИИ МВД России, 1998. 56 с.
3. Аминов И.И. Психологический практикум для юристов. Учебное пособие. М. : ЭКМОС, 2001г. 144с.
4. Антонян Ю.М. Личность преступника. СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. 366 с.
5. Антонян Ю.М. Психология преступника и расследования преступлений : учебное пособие. М. : Инфра-М. 172 с.
6. Антонян Ю.М. Сексуальные преступления : научно-популярное исследование. М. : Амальтея, 1993. 320 с.
7. Бартол К. Психология криминального поведения. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. 352 с.
8. Землянська О.В. Особистість та методи її дослідження при проведенні судово-психологічної експертизи : монографія. Х. : ХНУВС, 2007. 243 с.
9. Землянська О.В. Особистість як об'єкт судово-психологічної експертизи. Х. : НУВС, 2004. 367 с.
10. Образцов В.А. Криминалистическая психология. Юридическая психология. М. : Инфра-М, 2004. 446 с.